

JK anmälan

Många fakta pekar på att det finns ytterligare omständigheter och aktiviteter kring Estonias förlisning som försvarsmakten deltagit i, som undanhölls haveriutredningen och som än idag aktivt undanhålls politiskt ansvariga.

Det finns ett samhälleligt intresse av att få granskat i vilken utsträckning FMV och/eller den svenska försvarsmakten ännu idag aktivt medverkar till en mörkläggning av omständigheterna kring Estonias förlisning.

Vi vet att statsråd uttryckt bestörtning över att försvarsmakten tidigare mörklade uppgifterna om att man utnyttjat det civila passagerarfartyget Estonia för frakt av krigsmateriel på lastdäcket samma månad Estonia förliste.

Bakgrund

I den officiella haverikommissionens filmmaterial finns bilder från en robotkamera som filmade Estonias vrak den 2 oktober, endast fyra dygn efter förlisningen. På dessa bilder, som bifogas denna anmälan, syns räckena från insidan av Estonias stängda ombordkörningsramp avskurna och slängda på havsbotten utanför fartyget.

De bilderna bevisar att dykare varit inne på lastdäcket de närmsta dygna efter förlisningen.

Teoretiskt sett skulle det kunna ha varit vilka dykare som helst som i hemlighet och med okänt motiv opererat på Estonias lastdäck. Men inte i praktiken. Det krävs ansevärd undervattensresurser och support för en sådan operation och de enda som kände till vrakets exakta position var den svenska försvarsmakten, den finska försvarsmakten samt den finske utredaren Kari Lehtola. Vrakplatsen hölls nämligen hemlig i nio veckor från förlisningen den 28 september till i början av december. Då först genomförde haverikommissionen sina första dykningar. Den svenska försvarsmakten ansvarade dessutom för bevakningen av haveriplatsen.

Bilderna på de avskurna räckena har fått en helt annan innebörd efter uppgifterna om att försvarsmakten utnyttjade det civila passagerarfartyget Estonia för frakt av krigsmateriel på fartygets lastdäck.

Förutom filmmaterial från oktober och december 1994 så har Estonias vrak också filmats senare, bland annat i samband med att Estonia skulle tömmas på olja 1996 och vid undersökningar i samband med sand- och stenövertäckningen

av skadorna i skrovet. Jämför man bilderna av ombordkörningsrampen från december 1994 med senare bilder syns det att rampen utsatts för mycket kraftigt våld där flera stora balkar bräckts och gått av och att fästöglor svetsats fast.

I en interpellationsdebatt i Sveriges riksdag den 12 juni i år togs uppgifterna om de hemliga dykningarna på Estonia upp. Statsrådet Mona Sahlin ansåg då att det behövdes en oberoende granskning av det filmmaterial som tagits av Estonias vrak vid olika tillfällen och som debatterats. Bland annat refererade statsrådet till de exempel som togs upp i riksdagsdebatten där bland annat de avsågade räckena diskuterades. Statsrådet utlovade i debatten att regeringen skulle uppdra åt SKL att granska allt filmmaterialet och sade i debatten "Självklart är varken jag eller debatten betjänta av om detta initiativ bara tolkas som ett sätt att begrava frågeställningen. Allt detta handlar ju om att med öppenhet och insyn bidra till den fortsatta debatten - inte tvärtom".

Regeringens uppdrag den 29 juni till SKL att granska om det har "skett förändringar på vrakplatsen som kan ha orsakats av mänsklig påverkan" begränsas dock till perioden 2 oktober till 6 december 1994. Det betyder i klartext att de räcken som sågats av före den 2 oktober och som bevisar dolda aktiviteter inne på lastdäcket omedelbart efter förlisningen inte kommer att analyseras. Det betyder också i klartext att de omfattande skador som ombordkörningsrampen utsatts för efter den 6 december 1994 inte heller kommer att granskas.

Det måste anses som helt osannolikt att någon okänd part lyckats genomföra dykningar på Estonia och operationer inne på fartygets lastdäck både mot bakgrund av att vrakplatsen inte var känd av andra än Försvarmakten i Sverige och Finland samt utredaren Lehtola och mot bakgrund av att den svenska Försvarmakten skötte bevakningen av området. Antingen så har en tredje part genomfört hemliga operationer på Estonias lastdäck med Försvarmaktens godkännande. Eller så har Försvarmakten själv tagit sig in på lastdäcket.

Uppgifter från flera av varandra oberoende försvarsmaktsanställda gör gällande att specialfartyget Urd användes för hemliga dykningar på vraket efter förlisningen. Ombord ska Lars Mikael Gustavsson ha fungerat som dykledare.

Johan Hirschfeldts enmansutredning om militära transporter på Estonia förmedlade försvarsmaktens uppgifter om att man genomförde två frakter samma månad som Estonia förläste men att man inte hade ansvar för något ombord under själva förlisningsnatten. Men utredningsmandatet var så snävt formulerat att frågan om vilken kunskap som fanns inom försvarsmakten/FMV om militär frakt ombord på Estonia under förlisningsnatten, oavsett vem som

ansvarade för den, aldrig ställdes. Mot bakgrund av att FMV tidigare anlitat privata företag för att ansvara för transporter av krigsmateriel från det forna Sovjet var den begränsningen olycklig.

Därför vet vi fortfarande inte om det fanns en militär last ombord på Estonia under förlisningsnatten, även om det torde vara det mest sannolika. Däremot vet vi att någon med omfattande undervattensresurser i hemlighet tagit sig in på lastdäcket omedelbart efter förlisningen.

Den estniska regeringen har uppdragit åt statsåklagare Margus Kurm att utreda det som Hirschfeldt aldrig gavs mandat att utreda - om det fanns en militär last ombord på Estonia under förlisningsnatten. Också det estniska parlamentet har tillsatt en utredning med samma uppdrag. När den estniske statsåklagaren Margus Kurm ville höra Lars Mikael Gustavsson vid ett besök i Sverige vägrade han träffa Kurm. I en skriftlig interpellation till regeringen varken bekräftade eller dementerade försvarsdepartementet uppgifterna om Urd utan förbigick dem med tystnad i sitt skriftliga svar.

Hovrättspresidenten Johan Hirschfeldt förstörde, efter att ha färdigställt sin utredning, sitt arbetsmaterial. Hanteringen är ovanlig, om än laglig. I en hearing i Sveriges Riksdag förklarade han det hela med att han uppfattat sitt uppdrag från regeringen på det sättet. Arbetsmaterialet skulle förstöras. Hirschfeldt förklarade också för riksdagsledamöterna att han glömt allt som handlade om de militära transporterna, som låg utanför den skriftliga redovisningen. Han kunde inte säga vem som organiserade de hemliga frakterna som gick tullen förbi, han mindes inte namnen på ansvariga personer, ordervägar, fordonsägare mm.

Det behöver inte finnas ett samband mellan en militär last ombord på Estonia under förlisningsnatten och själva förlisningsorsaken. Men så länge det inte råder full klarhet kring dessa frågor så kan ett sådant samband heller inte uteslutas. För det är trots allt ett faktum att haveriutredningen aldrig utredde de mest basala omständigheterna.

Till exempel undantogs lastdäcket från haveriutredningen. Detta trots att just förhållanden på lastdäcket är ett av de främsta skälen till haverier bland RoRo färjor och normalt är det första som dokumenteras i detalj.

Haveriutredningen lyckades heller aldrig förklara sjunkförloppet och vi vet numera att ett fartyg omöjligt kan sjunka om det endast kommer in vatten uppe på bildäcket.

Därför ligger det i samhällets intresse att bringa klarhet i de aktiviteter som försvarsmakten än idag mörklägger och som rör omständigheter och aktiviteter

kring Estonias förlisning.

Följande personer kan vara av stort intresse för JK att höra:

Boris Ljunggren, överstelöjtnant med särskilt ansvar inom MUST under 17 år fram till 1994.

I ett dokumenterat samtal med mig den 30 augusti i år medger Boris Ljunggren att han har mycket kunskap om de militära transporterna på Estonia som var långt mer omfattande än vad som framkom i Hirschfeldts utredning. Han vet vilka informations- och kommunikationskanalerna var och hur ordergivningen såg ut bakåt från tulltjänstemannen som blev beordrad att släppa igenom de militära lasterna utan kontroll. Han sa också att han vet vilka myndigheterna i Sverige och Estland var som hade ansvaret. Men han var förhindrad att berätta för mig på grund av sin tystnadsplikt.

Nils Ove Jansson, kommandör av första graden. Ställföreträdare på MUST underrättelse och SÄK. Skötte all underrättelse- och inhämtning.

Ingvar Åkesson, GD på FRA idag men expeditjonschef på Försvarsdepartementet 1994.

Lennart Brittner, Försvarsdepartementet. Har varit delaktig i formulerandet av mandatet till Hirschfeldts utredning och regeringens uppdrag i juni till SKL som utesluter analys av just det som bevisar att dykare tagit sig in på Estonias lastdäck. Satt 1994 som chef på underrättelseenheten på Försvarsdepartementet.

På det operativa planet kan följande personer vara av stort intresse för JK att höra:

Driftsingenjör **Agne Svensson**, MANTIS-pilot (bemannade undervattensfarkost) och tekniker **David Sten**. Två av den svenska marinens verkliga experter rörande bärgningsoperationer med miniubåt. Har deltagit i de flesta svåra bärgningsuppdrag som genomförts. Civilanställda.

Lars Mikael Gustavsson . Fungerade enligt uppgifter som dykledare på Urd

Claes Drougge (Ocean Marine Modules Sweden AB i Åtvidaberg)
Dykspecialist med djupdykning som största expertkunskap. Dök enligt uppgift på Estonia.

Claes Hansson, 1994 anställd på Sjöfartsverket i Norrköping och mycket väl insatt i vad som hände de första dagarna efter förlisningen.

Hans Jacobsson, bärgningsledare (1994 anställd vid Marinkommando Ost (MKO), Muskö, numera anställd av FMV. Expertkunskaper om dykning och undervattensoperationer som är helt unika.

Bra att veta är att 1994 sorterade KSI (Kontoret för Särskild Inhämtning) direkt under ÖB och var inte rapportskyldig till MUST. ÖB var också en egen myndighet som inte sorterade under Högkvarteret förrän 1994.

Bra att också veta är att det på MUST finns tre olika hemlighetsgrader för de hemliga arkiven. Det första arkivet innehåller vanligt hemligstämplat material. Det andra innehåller kvalificerat sekretessbelagt material vars stämplarna har dubbla ramar. Men det finns ett tredje arkiv bortom de två första, det så kallade nummerarkivet, där hemligstämpeln är grön. Där ligger frågorna inte sorterade under rubriker utan i nummerordning. Innehållet är av extra känslig natur och rör ofta känsliga utrikesfrågor, rapporter från FMV med mera. Det sistnämnda arkivet är intressantast för JK i detta ärende.

Mot bakgrund av frågans natur måste de personer som hörs höras under ed med straffansvar. JK måste också begära av regeringen att tystnadsplikten hävs i förhören med JK för att granskningen skall kunna genomföras. Detta torde vara möjligt mot bakgrund av Mona Sahlins uttalande i Sveriges Riksdag om att allt "handlar ju om att med öppenhet och insyn bidra till den fortsatta debatten - inte tvärtom".

Det är nu en stor grupp sakkunniga som arbetar med att nå ökad klarhet kring omständigheterna kring Estonias förlisning. I Sveriges riksdag finns en grupp med ledamöter från samtliga sju riksdagspartier representerade. Det finns mer kunskap kring dessa frågor än vad som framgår i denna JK anmälan. Vi kan också förse JK med såväl personnummer som telefonnummer och adress till flera av personerna ovan. Det finns också ett växande antal personer inom Försvarsmakten som är beredda att tala.

Den information som finns i denna anmälan torde dock vara fullt tillräcklig för att JK skall kunna genomföra en granskning.

Undertecknad har en dålig erfarenhet som utgör grund för detta förfarande. Efter att den organisation jag tidigare var verksam i, i maj 1984 gjorde en polisanmälan av Bofors för vapensmuggling hände ingenting. Länspolismästare Stig Age startade inte någon förundersökning trots att det material som lämnats in med anmälan bevisade brott. Myndigheter och politiskt ansvariga avfärdade polisanmälan och brottsmisstankarna som konspiratoriska alternativt misstänkliggjorde syfte och uppsåt med polisanmälan.

Först efter det att vi informerat om att vi hade ytterligare material, uppkopierat och på flera ställen i tryggt förvar, tvingades Stig Age agera. Inte genom att som lagen föreskriver starta en förundersökning, utan istället under stort motstånd tillsätta en förberedande förundersökning. Något sådant existerar egentligen inte. I efterhand har vi också informerats om att vi anmälde till SÄPO.

Det tog nästan ett helt år innan utredningen kom igång. SÄPO berättade att man snart insåg att det inte var vi anmälare som var kriminella utan Bofors. I december 1989 fälldes slutligen i Svea Hovrätt tre höga direktörer i Bofors för grov varusmuggling.

Det måste vara så att medborgarna i ett demokratiskt rättssamhälle kan lita på sin försvarsmakt. Detta är inte minst viktigt mot bakgrund av att vi i allt större omfattning bidrar med försvarsmakten på viktiga internationella fredsfrämjande insatser.

Omständigheterna i samband med Estonias förlisning är så pass graverande att en utredning om vad försvarsmakten idag undanhåller för information om medverkan i och kunskap om operationer i samband med Estonias förlisning och kunskap om en militär last ombord under förlisningsnatten är nödvändig. Likaså måste det utredas i vilken utsträckning sådana militära operationer har styrt eller omöjliggjort en riktig haveriutredning.

Jag hemställer därför att JK utreder

Vad försvarsmakten och tidigare försvarsmaktsanställda känner till om de hemliga dykningar som företogs på Estonia dagarna omedelbart efter förlisningen och i vilket syfte dessa dykningar genomfördes.

060912

Lars Ångström
Riksdagsledamot i försvarsutskottet